

neveléstörténeti érdeklődése szempontjából értékes dolgozattá. Sorra ismereti Festetics Györgynek kezdeményezéseit e téren, iskolaalapításainak történetét: az előbb Alsók községben 1792-ben megkezdett, de másfél év múlva Csurgóra áthelyezett, Csokonai Vitéz Mihály ottani rövid tanárkodása révén is nevezetessé vált, a keszthelyi katolikus gimnáziummal párhuzamosan működő protestáns gimnáziumét (s itt családi levéltári kutatások alapján bizonyos mértékig új, érdekes adatokat is közöl szerzőnk), az ugyancsak Festetics Györgytől újjászervezt, majd a premontréi rend kezébe adott keszthelyi gimnáziumét és az ott alapított, később azonban Sopronba áthelyezett nemesi konviktusét, a gróf áldozatkészségéből létrejött 3 osztályos elemi iskoláét, polgári iskoláét, a külön önálló zeneiskoláét és rajziskoláét.

A legnagyobb gonddal s legrészletesebben a keszthelyi Georgikon megalapításának történetét beszéli el szerzőnk, Tessedik Sámuel szerepét a szervezésnél, a megalakulás folyamatát, anyagi és szellemi kérdések megoldását, az iskola sorsát, jelentőségét a magyar társadalomban. Kitér továbbá a gyakorlati célzatú s a Georgikonnal kapcsolatban keletkezett alsóbbfokú iskolák egész sorozatára: egy-egy paraszti béresképző, jogi képzettségű jószágigazgatók képzését szolgáló, továbbá erdész- és kertészképző, híd- és malomépítésképző, sőt női háztartási iskolára.

A mű második részében szerzőnk Festetics György kulturpolitikájának másik, a pedagógiát kevésbé, inkább az irodalmat érintő részére s ebben a gróf kedvenc törekvéseinek rajzára tér át, a magyar irodalmat pártos és gondozó tevékenységére. Az idevonatkozó bőséges adatokban részletesen szól Festetics mecénási lelkületéről, Kazinczyhoz való viszonyának fordulatairól s főleg a keszthelyi Helikoni ünnepek megszervezéséről. Mindezek természetesen a magyar nemzet művelődése történetének érdekes és becses adalékai, de szorosan vett pedagógiai tárgykörünktől távolabb esnek.

Nemzetnevelő jelentősége Festetics György működésének mindenekelőtt a gazdasági nevelés megalapozásában s nem kevésbé a magyar nyelv felkeszítésében rejlik.

Szerzőnk könyvének érdeme az, hogy akkori művelődésünk széleskörű ismeretével készül: művében Festetics György kulturpolitikai törekvéseit és érdemeit e két jelentős szempontban megjelölve, megemlíteni iparkodik hőseinek hírét-nevét a méltatlan feledés porától, főleg azzal, hogy missziót teljesítve a nemes emlékü magyar főúr érdekében német nyelvű mentő írásával a német olvasóközönség figyelmét is fölhívja hazánk e jeles fiára és bizonyos mértékig korszakot alkotó tevékenységére.

Gyulai Agost.

Ladislaus Torday-Weber: Deutsch-Ungarische Kulturbeziehungen im Laufe des XIX. Jahrhunderts. Budapest, 1940., 8-r., 47. lap.

A német-magyar művelődési kapcsolatok tárgyalása kedves témájává lett újabban a magyar tudományos irodalomnak; nevelői szempontból sem érdektelen s részletes feldolgozása tudásunk szerint előkészületben van.

Ennek a tárgykörnek egy részletét, a XIX. századi német-magyar művelődési kapcsolatok egész sorát dolgozza fel szerzőnk kis könyve ezúttal német nyelven, bizonyára avval a céllal, hogy ne csak mi magyarok vegyük számba e kapcsolatok jelentőségét, hanem a másik fél, az érdeklődő német közönség is, határainkon belül és azokon túl.

Az inkább tárcaszerűen, nagy vonásokban ábrázoló fejezetek nem oknyomozó módszerrel járnak el, nem fejlődést rajzolnak, hanem csupán ki- szakított érdekes művelődéstörténeti részleteket közölnek, főleg a zeneművészet, kisebb mértékben a képzőművészetek, a színpészt és az irodalom története köréből. Így Kovachik Györgynek, a XIX. század elején élt magyar, de németül író történettudósunk egy 1805-ben megjelent kiadványának ismertetését, mely egy középkori magyar tárgyú német krónikát, Muglen Henriknek tőle fölfedezett krónikáját tette hozzáférhetővé a magyar tudományosság számára; a magyarországi származású német festőművészre és szobrászra, Dürer Albertre vonatkozó adatokat s a vele foglalkozó XIX. századi emlékezeseket; két magyarországi Faust-première-t, Klingemann Faustját 1827-ben s Goethe remekművét 1876-ban. Legtöbb cikke a könyvnek a magyar-német kapcsolatra nézve jelentékeny zenetörténeti témákat tárgyal: Haydn, Schubert, Liszt és Beethoven magyarországi szerepléseit s Schubertnek és az Esterházy-családnak romantikus kapcsolatát. Mindezek a cikkek, mint Pester Lloyd-beli tárcák jelentek meg először 1940 májusától augusztusig. Így könyvecskévé fűzve most egységesebben hatnak, mert a magyar nemzet — német hatások befogadása mellett létrejött — magasrendű műveltségének kialakulására vetnek világosságot s mindenesetre hozzájárulnak nemzeti öntudatunk neveléséhez és kifejlődéséhez.

Gyulai Agost.

Peter Heinrich Schmidt: Goethe als Geograph. Zürich, 1939. 49 l.

Látványosan idegen területek érintkező felületének vizsgálata, szomszédos viszonylatban végrehajtva, mindig érdekes, vonzó, hálás feladat. A szerző, St. Gallen kereskedelmi főiskolájának tanára, egyik legnagyobb lángelme kapcsán egyrészt összeköttetést teremt a szépirodalom és földrajz, és ezen keresztül a szellemtudományok és természettudományok között, másrészt élénk tárja a földrajznak szakadatlan hódító útját és fokozott jelentőségét a világ és az emberiség számára. Szerencsésen választotta meg »hősét«, mert a nem-szakemberek körében alig akadt volna különbség szószólója a földrajzi és természettudományoknak, mint a pazar sokoldalú és termékeny Goethe, akit méltán illetnek »*der Menschlichste der Menschen*« jelzővel. Költői és prózában írt műveiben (útleírások, naplójegyzetek, tudományos értekezések) se szeri, se száma a kínálkozó részleteknek: vallomásoknak, benyomásoknak, élményeknek, amelyeket szerzőnk finom ízléssel, érzéssel szemel ki és földrajzi vonatkozásaikkal kiegészítve, tár élénk.

A tanulmány bevezetésének tárgyai: a föld képeinek változatos alakulása, földrajz mint művészet, mai feladatai, földrajz és közösség. Ezt követi három főfejezet: Megfigyelés és ábrázolás, Természet és művészet, Nép